

BELEK'TE GOLF ALANLARI VE TURİZM TESİSLERİ İÇİN TAHSİS EDİLEN ALANLAR KONUSUNDA BİR DEĞERLENDİRME VE ÜSTÜN KAMU YARARI

Prof. Dr. Uçkun GERAY*

Kısaca özetlenirse, 1990 yılında Belek Bölgesi Çevre Düzeni Planı yapılmış ve bu plan zamanla revizyondan geçirilmiştir. 1993'de G4 kodu ile gösterilen bir golf alanı kullanımı; 2002 yılındaki revizyonla G7 golf alanı kullanımı; 2004 yılındaki yeni bir plan revizyonu ile de G8, G9, G10 golf alanları ve yanında beş turizm alanı için tahsis yapılmıştır.

Hemen görüldüğü gibi esasen turistik tesislerle, yerleşimlerle ve bunlara ilişkin öteki tesislerle parçalanmış ve doldurulmuş olan Belek, 1993 yılından başlayarak, geriye kalabilen doğal değerleri çerçevesinde, adım adım yeni tahsislere konu olmuştur.

1990 öncesi yoğunlaşan turizm tesisleri ve yerleşimler öncesinde de zaten tahrip edilmiş ve yanlış kullanılmış olan bu coğrafya, 2004-2006'da yeni bir saldırıya maruz kalmaktadır. Dolayısıyla gelecekte yaşanabilecek özellikli bir dönemde de başka saldırılara konu olabilecektir. İçinden geçmekte olduğumuz dönemin kendine özgü bir ele geçirme, devleti zaafa düşürme ve doğanın içerdiği rantı paylaşma dönemi olduğu bellidir.

Turizm tesisleri ve yerleşim alanlarından geriye kalabilmiş olan alanlara, yeni öneriler için talepçi olmanın mantığında, benmerkezcilik; doğayı bir sistem olarak algılayamama; turizm sektörünün geleceğini ve niteliğini görememe; hukuku değil kanunları dikkate alma sakatlığı yer almaktadır.

Üstün Kamu Yararı ve ÇED

Bir başka deyişle, söz konusu araziden ve onun içerdiği doğal değerlerden elde edilecek yararlar “kamu yararı” olma özelliğinden hızla uzaklaştırılmaktadır. Gerçekten de, adım başı özel kullanıma ve işletmeciliğe açılmış olduğu görülen, bugün ve gelecekte bu dayatmanın süreceği anlaşılan böylesine bir ortam, özel çıkarların hâkim duruma ulaştığı, yani kamu yararının sınırlarının giderek daraldığı bir ortam demektir. Üstelik tesislerin, firmaların ve alt yapının doğayı tahrip ederek gerçekleştirilebildiği bir sektör söz konusu olduğu için kamu yararının boyutları daha da daralmaktadır. Oysa doğanın korunması, tek başına, kamu yararı üretme anlamını taşımaktadır. Doğanın sınırlarını daraltmak yahut onu dönüştürmek ise kamu yararını daraltmak demektir. Başka deyişle, Belek arazisinin bu şekilde yoğun, hoyratça ve benmerkezli kullanımı, doğal kaynağın “üstün kamu yararı” çerçevesinde kullanılması ilkesine aykırıdır.

Üstün kamu yararı birçok alternatif kullanımda ortaya çıkabilecek farklı kamu yararlarının karşılaştırılması ve üstün olan seçenek doğrultusunda karar verilmesi, yararların göreceli olarak karşılaştırılması yaklaşımı anlamına gelmektedir.

---

* İ. Ü. Orman Fakültesi, Ormanlık Ekonomisi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Bu karşılaştırma kuşkusuz Çevresel Etki Değerlendirmesi(ÇED) Raporunun da temel konusudur. Dolayısıyla ÇED raporunun bu tür vakalarda mutlaka usulüne, başka ifadeyle yönetmeliğe uygun olarak düzenlenmesi ve sözü edilen kıyaslanmanın yapılması gerekmektedir. Eğer bu kıyaslama, yani seçenekleri oluşturma ve bunları nesnel ölçütlerle karşılaştırma söz konusu değilse ÇED raporu anlamını kaybetmektedir. Uygulamalara bakıldığında, ya ÇED raporuna gerek yoktur denilmekte ya da ÇED raporları bu kıyaslamayı içermemektedir.

Havzayı Bütüncül Kavrama

Belek'te yapılan yanlışlıklardan biri, ancak yukarıda açıklanan hususla da ilgili olan biri, bir havzanın yahut bir coğrafyanın içerdiği doğal varlıkların bütüncül düşünülmemesidir. Belek'te de, yaban hayvanı, otlağı, makisi, ormanı, tarım alanı, kumulu... vb ile doğal kaynaklar bir bütündür. Dolayısıyla söz konusu farklı ekosistemler kendi sınırları içinde düşünülemezler. Bu demektir ki, tahsis edilen ve üzerinde dönüştürülmüş bir biyolojik sistem (golf alanı) ve dönüştürülmüş bir yapay ortam (turizm tesisi yapıları) kurulan alanlar diğer ekosistemlere kendi kadastral sınırları dışında etki yaratmaktadır. Bir havzadaki her farklı ekosistem diğerlerinin varlığına muhtaçtır. Bu bütünlük, havzadaki dönüştürülmüş ortamlar yahut yapay ortamlar yoğunlaştıkça daha büyük bir önem kazanmaktadır. Belek'teki durum bu kritik sınırın esasen aşılmış olduğunu göstermekte, plan revizyonlarına bakılırsa, aşılabacağını da ifade etmektedir.

Nitekim alandaki dönüşümler ve yapılaşmalar kesinlikle, örneğin su rejimini, hem yeraltı, hem yüzey suları açısından etkileyecektir. Sadece bu sonucun dahi yaban hayatına etkisi yıkıcıdır. Dolayısıyla doğadaki dönüşümleri yalnız bitki dokusu açısından ele almanın yanlışlığı ortadadır. Havzanın hem florası, hem de faunası ile birlikte ele alınması zorunludur. Ne var ki, genellikle faunanın değil, floranın temel alındığı hemen tüm tahlillerden anlaşılmaktadır.

Belek'teki tahsislerin kıyılarıdaki canlıları, kumulları, su ve rüzgâr rejimini... olumsuz etkileyeceği çok açıktır. Hele kazı materyalinin kıyılara ve dereciklere dökülmesi bu olumsuzluğu arttıracaktır. Bunun yanında yerleşimlerin ve turizm tesislerinin su talebinin artacağını ve havzanın su arzını zorlayacağını görmemek imkânsızdır.

Mevcut Mevzuat ve Hukuk

Yukarıda açıklananları özel çıkarı peşinde olanların anlamak istemesi beklenmez. Bu noktada kamu yararını koruyan, koruması gereken çevrelerin, yani uzman, aydın, bürokrat, hukukçu, milletvekili... çevrelerinin kural belirleme, denetleme ve yaptırım koyma görevlerini yerine getirmeleri esastır. Sivil toplum kuruluşları bu anlamda büyük önem taşımaktadır.

Bütün bunların anlamı mevcut mevzuatın, yasaların ötesinde, ilgili "hukukun" uygulanmasının gerektiğidir. Ormanların, çevrenin, meraların, suların yerküre ölçeğinde nasıl korunduğu ve geliştirildiği ve bunun bilimsel çerçevesinin ne olduğu dikkate alınmalıdır.

Belek örneği de "hukuk" çerçevesinde dikkate alınmak yani uluslar arası sözleşmelere dikkat edilmek zorundadır.

Ekonomik Tahlil Gereği

Belekteki yoğunlaşmanın, ekosistemleri parçalamanın, kazı ve dolduruların, ulaşım yollarının arttırılmasının, ormanları daraltmanın, ağaçların kesilmesinin, ekosistemlerin dönüştürülmesinin... vb yalnız doğal ortamın değil ekonomik ortamın da yararına sonuç vermeyeceği ifade edilebilir. Bu, her şeyden önce turizm sektörünün özelliğinden kaynaklanmaktadır. Turizm ekonomik krizlerden en önce etkilenip talebin azaldığı bir sektördür. Bu sektöre aşırı bağlanmanın ve ona göre yapılanmanın doğru olduğu söylenemez.

Diğer yandan yeni açılan turistik firmaların öncekiler ve kendileri için olumsuz ekonomik ortam oluşturduğu, bunun belli bir eşik değerden itibaren çok daha büyük olumsuz etki yarattığı ifade edilmelidir. Ayrıca fiyatların zaten düşük olduğu koşullarda, başka deyişle talep esnekliğinin bir'den küçük olduğu koşullarda ülkenin yahut bölgenin firmaları artıkça firma başına gelirin azalacağı, paylaşılacağı da dikkate alınmak zorundadır. Bunlara göre, özellikle böyle bir ortamda, havzadaki özel çıkarın artışından çok daha hızlı biçimde kamu yararında azalış yaşanacaktır. Buradan arazi tahsisinin sadece doğayla ilgili, yahut sadece ekonomiyle ilgili bir karar olmadığı ortaya çıkmaktadır. Şu halde ÇED raporlarına, yalnızca, doğayla veya kirlenmeyle ilgili belgeler şeklinde bakmak ve bu çerçevede düzenlemek son derece yanlış bir tutumdur.

Doğadaki ve ekonomideki gelişmelerin karşılıklı ilişkisi tahsis kararında etkili olmalıdır. Dolayısıyla sektör de, doğal kaynaklarda olduğu gibi, bir bütün halinde bir ekonomik tahlilin konusu yapılmalıdır. Ancak, günümüzde böyle bir tahlil, tahsis isteyen özel girişimci tarafından yapılmamakta, keza sektör de kamu otoriteleri tarafından bu tür bir ekonomik incelemeye tabi tutulmamaktadır. Bu belirsizlik ortamında bir havzada arazi tahsisinin nasıl yapılabilirdiği gerçekten merak konusudur. Anayasa'nın 5. maddesindeki "...kişinin temel hak ve hürriyetlerini korumak... insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartların hazırlanması" tahsis kararının ancak böyle bir tahlil sonucuna dayanarak verilmesi ile mümkündür. Ayrıca Anayasa'nın 56. maddesinin ve 63. maddesinin gerçekleştirilmesi de bir kamu görevidir ve böyle bir tahlile ihtiyaç göstermektedir. Ne Çevre ve Orman Bakanlığı, ne de Kültür ve Turizm Bakanlığı karşılaştığı plan revizyonu ve arazi tahsisi sorunlarını bu yolla cevaplandırmıştır.

Bir tahsis kararı, diğer sakıncaları yanında halkın kaynaklarını daraltma yolunda da etkili olmaktadır. Günümüz halkının ve onların gelecek kuşaklarının doğadan ve denizden yararlanma fırsatlarının özel kesime devredilmekte oluşu dikkat çekmektedir. Bu da kamu yararının, yani bu yararın ilgili olduğu halk kesiminin azaldığını göstermektedir.

Bitirirken

Belirtilen bu konuların dışında, tahsislerle ilgili olarak temel yasalar ve usul yönünden hatalar olabilir, ancak bu koşullarda bunlara değinilmesi anlamsızlaşmaktadır. Gerçek sorun, yasalar ve usul açısından durum değildir, doğanın korunmasının tek başına kamu yararı meydana getirdiğinin özümsememiş olmasıdır.

Buna göre Belek'teki tahsisler ulusal ve uluslar arası hukuka aykırıdır. Söz konusu kararlar gerekli tahliller yapılmadan verilmiştir. İleride ne olacağı belli olmayan, hatta kimin olacağı belli olmayan yapılaşmalar ve yerleşimler için, doğal varlıkları dönüştürmenin ve coğrafyayı yapay varlıklarla işgal etmenin, sonunda, kamu yararı yaratma gücü sıfırlanmış topraklar demek olduğu artık anlaşılmalıdır.